

КАСБИЙ-ТЕХНОЛОГИК ВАРИАТИВЛИКНИ ТАШКИЛ ЭТИШ АСОСЛАРИ

Эрназарова Г. О.

Чирчиқ Давлат Педагогика Университети

Педагогика факультети

Умумий педагогика кафедраси мудири,

п.ф.д (DSc), проф.

Хамидов С. С.

Рахматуллаева Л. Х.

Чирчиқ Давлат Педагогика Университети

Педагогика факультети талабалари

Аннотация: ушбу мақолада малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда таълим муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора тadbирлар таълим жараёнида илгор педагогик услуб ва технологиялар ахборот коммуникация воситалари электрон таълим ресурслари ва мультимедиа тақдимотларда фойдаланиш, касбий-технологик вариативлик ўқув жараёнида инновацион фаолиятни ташкил этишининг асоси эканлиги илмий таҳлил этилган.

Таянч иборалар: педагог кадр, илгор педагогик услуб, технология, ахборот, коммуникация, электрон таълим, касбий-технологик вариативлик, ўқув жараёни, инновацион фаолият, мультимедиа.

Аннотация: в данной статье рассматриваются меры по дальнейшему совершенствованию системы подготовки квалифицированных педагогических кадров и обеспечению образовательных учреждений такими кадрами, передовые педагогические методы и технологии в образовательном процессе, использование информационно-коммуникационных средств в электронных образовательных ресурсах и мультимедийных презентациях, профессионально-технологическая вариативность является основой организации инновационной деятельности в образовательном процессе. научно проанализирован образовательный процесс.

Основные фразы: педагогический коллектив, передовой педагогический стиль, технология, информация, коммуникация, электронное образование, профессионально-технологическая вариативность, образовательный процесс, инновационная деятельность, мультимедиа.

Abstract: this article discusses measures to further improve the system of training qualified teaching staff and providing educational institutions with such personnel, advanced pedagogical methods and technologies in the educational process, the use of information and communication tools in electronic educational resources and multimedia presentations,

professional and technological variability is the basis for the organization of innovative activities in the educational process. the educational process is scientifically analyzed.

Key phrases: *teaching staff, advanced pedagogical style, technology, information, communication, e-education, professional and technological variability, educational process, innovative activity, multimedia*

Узлуксиз таълим тизимининг барча турлари ва босқичларида самарадорликни ошириш ва такомиллаштиришнинг янги механизми сифатида педагогик таълим кластерини ривожлантириш, таълим парадигмаларининг янги имкониятларини яратиш, кластер ёндашуви асосида манфаатли ҳамкорликнинг истиқбол натижаларини, бўлажак мутахассисларнинг касбий тайёргарлик жараёнини янада ривожлантиришга хизмат қилувчи ўқитиш технологияларини ишлаб чиқиш тобора долзарб аҳамият касб этмоқда.

Дунёда таълимнинг мазмунининг касбий –технологик вариативлигини, узлуксизлик ва изчиллик тамойилларига асосланган кластерли ёндашувнинг замонавий ва истиқболли меҳнат бозори талаблари асосида диверсификациялаш, ўқитиш усулларини технологик тараққиёт ғоялари билан уйғунлаштириш, таълим сифати назарияси ва методологиясининг етакчи ғояларини татбиқ этиш орқали амалга ошириш бўйича қатор илмий изланишлар олиб борилмоқда [3].

Таълим тизимининг жамият барқарор ривожланишидаги юқори ижтимоий аҳамиятидан келиб чиққан ҳолда замонавий талаблар, тизимдаги муаммолар ва уларни ҳал қилишда фан ва таълим бўғинлари ўртасидаги алоқадорликни таъминлаш узлуксиз педагогик таълимни кластер тизимида ўқув жараёнини ташкил этиш механизмини ривожлантириш заруратини тақозо этмоқда.

Шу сабабли, кластер ёндашуви асосида бўлажак кимё ўқитувчисини касбий фаолиятга тайёрлаш ҳолати илмий ва амалий педагогик методлар орқали ўрганилганда, олий таълим муассасаларида мутахассислар тайёрлаш асосан бир хил, яъни давлат таълим стандартлари, ўқув режа, намунавий ўқув дастури каби меъёрий хужжатлар асоида ташкил этилиши, кластер ёндашуви ва касбий фаолиятга тайёрлашда касбий-технологик вариативлик деярли амалда қўлланилмаётганлиги маълум бўлди.

Касбий-технологик вариативлик ўқув жараёнида инновацион фаолиятни ташкил этиш, турмуш тарзи ижтимоий ҳолатга тааллуқли ахборот оқимининг тобора жадаллашуви бугунги маълумотларни тезкор қабул қилиб олиш, таҳлил қилиш, қайта ишлаш, назарий жиҳатдан умумлаштириш, хулосалар чиқариш ҳамда таълим олувчига етказиб бериш суръатини оширишни тақозо этади.

Таълим соҳасида олиб борилаётган республикамиздаги ислохатлар ўқув жараёнида илғор педагогик технологияларни қўллаш тажрибаларни ўрганиш ва таҳлил қилиш ҳамда яқин истиқболда бу тажрибалардан узлуксиз таълим муассасалардаги ўқув жараёнларда фойдаланишни кўзда тутуди [1]

Малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда таълим муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора тадбирлар таълим жараёнида илғор педагогик услуб ва технологиялар ахборот коммуникация воситалари электрон таълим ресурслари ва мультимедиа тақдимотларда фойдаланиш лозимлиги кўрсатади.

Маълумки, таълим тизимидаги ислохотлар, педагогдан психологик ўзгаришлар талаб қилади. Ўқув жараёни олға силжиши учун педагог ва таълим олувчилар ҳамкорлигига асосланган янги педагогик фаолиятни йўлга қўйиш, ижодий ёндашув технологиясини ўзгартириш лозим [4].

Замонавий тажрибаларни ўзлаштириш жараёнида педагог муаммоларни англаб этиш, касбий-технологик вариативликни дастурлаб, амалга ошириш ва янги тажрибани мустаҳкамлаш каби босқичларни ўташ лозим[2].

Тажрибалар шуни кўрсатдики, касбий-технологик вариативликни қўллашни амалга ошириш учун биринчи туртки педагогик фаолиятда баъзи нуқсонларни кўзга ташланиши, ишдаги натижаларнинг янги талабларга жавоб бера олмаслик каби ташқи омиллар таъсирида вужудга келди.

Касбий-технологик вариативликни амалга ошириш учун педагогда ўз услубларидан қониқмаслик ҳисси уйғониши, яъни ташқи омиллар ички омилга айланиши керак бўлади.

Шу билан бирга, педагогдан ўзини танқидий нуқтаи-назардан баҳолаш ва бунинг учун ундан кенг дунёқараш, психологик - педагогик фан ва амалиёт натижаларини билиш талаб қилинади.

Амалиётдан маълумки, педагоглар маълумот олишда касбдошлар билан мулоқот, матбуотдаги услубий тавсиялар ва мақолалар каби тезкор, осон қўлга киритиладиган манбаларга таянади.

Вариатив дастурлар амалга ошириш жараёнини уч турга бўлиш мумкин: янгилаш, тўлдириш ва мукаммалаштириш.

Биринчи босқич илгари ўзлаштирилган усулларни янгиларига алмаштиришни тақозо этади.

Иккинчи босқичда эса аввалги усуллар сақланган ҳолда уларга янги усуллар қўшилади.

Учинчи босқичда фаолиятнинг турли усулларини қўллаш орқали маҳорат оширилади.

Касбий-технологик вариативлик педагогик восита, шакл ва методларни мустаҳкамлаб, таркибий жиҳатдан ўзгартиришни талаб этади.

Сўнги йилларда замонавий таълим амалиётда икки йўналиш ажралиб чиқди:

- 1) Таълимнинг анъанавий шакллари, усул ва воситаларни такомиллаштириш йўналиши;
- 2) Таълим жараёни технологиялаштиришни жадаллаштириш йўналиши.

Зеро, анъанавий усуллар ўрнига янги технологияларнинг кириб келиши ўқув жараёнида таълим самарадорлигини оширишга имкон беради.

Ўқув жараёнига қўллаш учун вариатив технология қуйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

- 1) таълим жараёнида талабга эга бўлиши;
- 2) “Педагог-таълим оловчи” тизимига мувофиқ бўлиши;
- 3) услубий тизимга нисбатан универсал бўлиши .

Ўқув жараёнини моделлаштиришга таалуқли талаблар ҳам мавжуд:

- 1) ўқув жараёни моделининг яхлитлиги, узвийлиги;
- 2) ўқув жараёнининг ахборотлашган моделини технологиялаштириш.

Ўқув жараёнининг алоҳида элементларини тартиблаш мақсадида уларни олдиндан лойиҳалаш касбий-технологик вариативликни жорий қилишда муҳим аҳамиятга эга.

Мазкур вазифаларнинг муваффақиятли ҳал этилишида яна бир омилнинг мавжудлиги, яъни, узлуксиз таълим тизими ходимлари, педагог-ўқитувчилар томонидан вариатив технологиянинг моҳиятидан хабардорликлари ҳамда уларни таълим жараёнида самарали қўллаш олишлари, шунингдек, таълим жараёнини ташкил этишга нисбатан ижодий ёндашувнинг қарор топиши муҳим аҳамият касб этади.

Демак, хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, ҳозирги даврда содир бўлаётган инновацион жараёнларда таълим тизими олдидаги муаммоларни ҳал этиш учун янги ахборотни ўзлаштирган, бу ахборотларни ўзлари томонидан баҳолашга қодир, зарур қарорлар қабул қилувчи, мустақил ва эркин фикрлайдиган мутахассис кадрлар тайёрлаш учун ўқитиш мазмунининг касбий-технологик вариативлигини ривожлантириш керак.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Хайдарова О.К. Булажак касб таълим ўқитувчиларини таълим жараёнига технологик ёндошувга тайёрлаш: Дисс. ... пед. фан. номз. - Т.: 2005.- 143 б.
2. Хуторский А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Народное образование. - 2003. - №2,- С. 58-65.
3. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. -2004,-№8.-С. 26-31.
4. Ernazarova G.O. The need to study pedagogical professional thinking/ Eurasian journal of Learning and Academic Teaching journal impact factor:8.115.ISSN(E):2795-739X. volume 5/February 2022. 95-98 p.
5. Ernazarova, G. O., Qaynarova, I. V. (2021). Zamonaviy dasturlashtirilgan o'qitishni qo'llash. Zamonaviy ta'lim va tarbiya, 1(1), 75-81.

6. Qorayev, S. B., & Janbayeva, M. S. (2021). Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning zamonaviy tamoyillari. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 1492-1496.
7. Janbayeva, M. S., & Qorayev, S. B. (2021). Modern principles of organization of extracurricular activities in primary schools. *Экономика и социум*, (5-2), 837-843.
8. Smatillayevna, J. M., Hilola, R., & Mannona, M. (2023). Organization and management of the education process at the school based on the cluster approach. *образование наука и инновационные идеи в мире*, 20(8), 66-68.
9. Qorayev, S. B., & Janbayeva, M. S. (2022). Boshlang'ich ta'limda o'qish darslarida interfaol metodlarni samarali qo'llashning o'ziga hos jixatlari. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 1079-1085.
10. Janbayeva, M. S., & Qorayev, S. B. (2021). Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning zamonaviy tamoyillari. *Экономика и социум*, (5-2 (84)), 837-843.
11. Oblaqulovna, E. G., Zarifamukaddamovna, K., & Valievna, Q. I. (2021). The importance of developing innovative methods in the educational system. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2(05), 833-838.
12. Ernazarova, G. O., Mukaddamovna, K. Z., Valievna, Q. I., & Bolatbekovich, K. A. (2022). The Need to Study Pedagogical Professional Thinking. *Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching*, 5, 95-98.
13. Smatillayevna, J. M., & Serkebayevna, T. L. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologialaridan foydalanishning ahamiyati. *Journal of science, research and teaching*, 2(12), 105-108.
14. Smatillayevna, J. M. (2023). Sport menejerining boshqaruvchanlik qobiliyatini rivojlantirish. *Journal of science, research and teaching*, 2(12), 102-104.
15. Smatillayevna, J. M. (2023). Ta'lim jarayonida ijodkor va novator o'qituvchilarning o'rni. *o'zbekistonda fanlararo innovatsiyalar va ilmiy tadqiqotlar jurnali*, 2(24), 156-159.